

OSMANLI'DA FİNANS KÜLTÜRÜ VE KULLANILAN FİNANSAL ARAÇLAR
FINANCIAL CULTURE IN OTTOMAN AND FINANCIAL INSTRUMENTS USED

Kemal ŞAŞA

Adıyaman Üniversitesi. Gölbaşı M YO, Öğr. Gör., E Posta: ksasa@adiyaman.edu.tr

ÖZET

Osmanlı Devleti altı asırdan fazla bir süre çok geniş bir coğrafyada hüküm sürmüştür. Farklı kültür ve dinlerin yer aldığı bu coğrafyada doğal olarak gelişen bir finansal yapının yanında, devletin resmi dini olan İslam ekonomik yapı üzerinde etkili olmuştur. İslam dinin gerektirdiği finansal araçların yanında yine İslami kurallara uygun şekilde kendine has bir finansal kültür var olmuştur. Çalışmada öncelikle bir İslam devleti olan Osmanlı'da kullanılan İslami finans araçları ile ilgili bilgiler verilecektir. Sonrasında ise Osmanlı zamanında ortaya çıkan ve günümüzdeki ekonomik buhranlara çözüm olabilecek Para vakıflarının finansman yöntemlerinden olan mudaraba, murabaha, bidaa, muşaraka, bey bil vefa ve karz-ı hasen gibi fon kullanılmaya biçimleri hakkında bilgiler verilecektir. Değerlendirme kısmında, Osmanlı finansal yapısının günümüzdeki İslam dünyasındaki yansımalarının neler olduğu ve İslam ülkelerinin finansal sorunlarının çözümüne yapacağı katkılar örneklerle açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Osmanlı'da Finans

ABSTRACT

The Ottoman Empire ruled over a very wide geography for more than six centuries. In this geography where different cultures and religions take part, a naturally developing financial structure, as well as Islam, which is the official religion of the state, has been influential on the economic structure. In addition to the financial instruments required by Islamic religion, there is also a unique financial culture in accordance with the Islamic rules. In the study, information about the Islamic finance instruments used in the Ottoman Empire, which is an Islamic state, will be given. Later on, it will give information about funding methods such as mudaraba, murabaha, bidaa, musharaka, bey bilfa ve karz-ı hasen which are the financing methods of money foundations that emerged in Ottoman times and could be a solution to today's economic crisis. In the evaluation section, the contributions of the Ottoman financial structure to the current Islamic world will be explained with examples of what the reflections of the financial problems of Islamic countries will be.

Key Words: Islamic Finance, Finance in the Ottoman

1. GİRİŞ

Büyük topraklara sahip olan Osmanlı devleti bünyesinde de çeşitli ırklar, dinler ve kültürler barındırmakta idi. Osmanlı'nın bu karma kültürel yapısı gereği kullanılan finansal araçlar ve sistemlerde farklılık göstermektedir. Bu sistemlerin başında vakıflar gelmektedir. Vakıfların ekonomik sistem içerisinde bir finansman aracı olarak kullanılması para vakıfları sayesinde olmuştur. Para vakıfları bölgesel olarak ortaya çıkmakta olup zamanla başka bölgelerde de faaliyet göstermişler ya da benzer para vakıflarının ortaya çıkmasına örnek teşkil etmişlerdir. Para vakıfları birer finansal araç olmakla beraber, faaliyette buldukları coğrafyanın toplumsal kültürün ve iktisadi hayatlarının gelişmesinde önemli katkılar sağlamaktadırlar. Osmanlı da Para vakıflarının yanı sıra diğer İslami finans araçları da kullanılmaktadır. Bunların başında mudaraba (kar paylaşımı), muşaraka (kar- zarar paylaşımı), icara (finansal kiralama), murabaha (maliyet ve kar paylı satış), sukuk (finansman bonoları) gelmektedir. İslami finans araçlarının yanı sıra yine Osmanlı ya has ve bu günkü ekonomik buhranlara çözüm olabilecek Karz-ı hasen ve Bey bil vefa sistemleridir. Bu sistemlerin temelini sosyal dayanışma, birlik ve beraberlik içinde kalkınma oluşturmaktadır. Karz-ı hasen finansal sorunlara bir çözüm olmakla beraber manevi yönü olan bir kurumdur. Karz konusu ile ilgili Kuran-ı Kerimde altı ayet yer almaktadır. Bu özelliğinden dolayı Karz-ı hasen sisteminin Osmanlı da ayrı bir önemi bulunmaktadır. Tüm bunların yanında Osmanlı inanç yapısı gereği bu sistemlerin dini boyutu

sorgulanmış ve muhalif görüşler ortaya atılmıştır. Bu çalışmada Osmanlıda uygulanan bu sistemlerin diğer yönleri bir tarafa bırakılarak günümüz finansal yapısına uygunluğu üzerinde durulmuştur. Para vakıfları, Karz-ı hasen ve diğer İslami finans sistemlerinin günümüz dünyasının içerisinde bulunduğu ekonomik çıkmazlar ve sosyal bunalımlara sağlayacağı katkılar açıklanmış ve bu sistemlerin alternatifleri değerlendirilmiştir.

2. VAKIF VE PARA VAKIFLARI

Vakıf kelimesi Osmanlı da kullanılan dillerden biri olan Arapça kökenli bir kelimedir. Anlam olarak “durdurma, alıkoyma, bağlama, bir malı veya mülkü satılmamak kaydıyla bir hayır işine bağışlamadır (Develioğlu, 1993). Diğer bir tanımlamada vakıf, bir mülkü kamunun menfaatine veya bir hayır işine devamlı olarak terk eylemek olarak açıklanmıştır (Armağan, 2006:2) Vakıflar yapı ve işlev açısından incelendiğinde bir hayır müessesesi olduğu kolaylıkla görülecektir. Dini duyguların insan ve toplum üzerindeki tesiri ile ortaya çıkar ve gelişir. Allah semavi kitaplarda yardımlaşması emretmiş ve Peygamberler de örnek hayatları ile bu yardımlaşmayı somut hale getirmişlerdir. İlahi kaynaklı yardımlaşma kurumu olan vakıflar, İslâm Dünyasının da hızla gelişmiş ve Müslüman toplumların sosyal, siyasal ve ekonomik yapısında büyük bir önem kazanmıştır. Osmanlı döneminde vakıflar emekleme dönemini tamamlayarak hızla yükselişe geçen bir toplumsal yapı haline gelmiştir. Çeşit ve kapsam açısından toplumun her noktasında kendini hissettirmiştir. Yine Osmanlı Devleti'nde toplum yapısını, sosyo ekonomik açısından incelediğimizde sosyal adaletin, fırsat eşitliğinin, dengeli gelir ve adil dağılımının temin edilmesinde vakıfların büyük bir öneme sahip olduğunu görmekteyiz. Vakıf sistemi içerisinde gayrimenkuller ve menkuller olmak üzere iki tür mal varlığı bulunmaktadır. Gayrimenkul mal olarak nitelendirilen cami, medrese ve misafirhane gibi hizmet binaları vakıf amacı doğrultusunda kullanılırdı. Menkuller ise belirli bir gelir elde edilmek üzere ihtiyaç sahiplerinin kullanımına sunulur. Elde edilen gelirler ise yine borçlulara, yolda kalmışlara ve diğer ihtiyaç sahiplerine yardım için kullanılırdı (Kayahan ve Görkaş, 2009:213). Osmanlıda döneminde devlet; kamu hizmetlerini yerine getirilmesinde finansal kaynakların kullanılmasında tek yetkili mercidir. Bu açıdan Osmanlı Devletinin mali teşkilatı; merkezi teşkilat, tımar (taşrada) ve vakıflardan oluşur (Tabakoğlu, 2002:616). Merkezi maliye, devlete ait gelir ve gideri düzenlerdi. Tımar yapılan toprak tahsislerinin usulüne göre işletilmesini sağlayan bir sistemdir. Vakıflar sistemin gönüllülük esasına göre çalışan en önemli unsurudur. Vakıflar; eğitim, sağlık, barınma, din işlerinin yürütülmesi ve sosyo ekonomik dengenin sağlanmasında kendini kanıtlayan en önemli mali unsurdur.

Vakıfların ortaya çıkış serüvenine bakıldığında, insanlık tarihi kadar eski olduğu görülecektir. Çünkü bu kurumlar insanların ya da toplumların gerek maddi gerekse manevi ihtiyaçlarını gidermek için oluşturulmuşlardır. Örneğin; çarşı, han, imalathane, yol ve köprü gibi işler alt yapı ve imar vakıfları; cami, mescit, kütüphane gibi yerler dini ve kültürel hizmetler vakıfları; sağlık hizmetleri sağlık vakıfları; medreseler ve diğer eğitim hizmetleri eğitim vakıfları tarafından yerine getirilirdi. Örneğin Osmanlı döneminde eğitim hizmeti medreseler tarafından verilir, devlet eğitim için hazineden bir pay ayırmazdı. Eğitim hizmeti veren vakıflara hali vakti yerinde olanlar, sultanlar, idareciler ve ileri gelen devlet adamları bu medreselere bir vakfiye tanzim ederek devamlılığını garanti altına alırdı (Akdemir, 2007:101).

Para vakıfları, bir gayrimenkul malın değil de belirli bir paranın vakfedilmesiyle oluşan vakıf türleridir. Bu vakıflarda para, “mütevelli heyeti” olarak adlandırılan ilgili sorumlu kişiler tarafından işletilir, elde edilen kar vakfın kuruluş amacına göre harcanır (Çizakca, 1993: 67). İşleyiş açısından para vakıflarının diğer vakıf türlerinden pek bir farkı yoktur (Özcan,2008: 126). Bu vakıflar Osmanlı’ya özgü olup ilk olarak ne zaman ortaya çıktığı belli değildir. Osmanlı’da para vakıfları ile ilgili ilk örneklere II Murat ve Fatih Sultan Mehmet Han dönemlerinde rastlanılmaktadır. İstanbul Tahrir kayıtlarına göre en eski tarihli para vakfı miladi 1461’dir (Kurt, 1996:170). İstanbul’da Fatihten itibaren 1161 para vakfı kurulmuştur (Döndüren, 2008:4). Bu sayı o dönemde vakıflara ne kadar önem verildiğinin bir kanıtıdır.

Para vakıfları diğer vakıf türleri gibi faaliyette bulunurdu. Fakat para vakıfları ellerindeki nakitleri ihtiyaç sahiplerine verdikten sonra geri ödeme zamanında anapara dışında belli oranlarda ek getiri

istemişlerdir. Bu durum riba yani faiz konusunu gündeme getirmiştir. Çünkü Osmanlı şeri hükümlere göre yönetilirdi ve faiz İslam dinine göre haram sayılmıştır. Bu durum bir takım eleştirileri beraberinde getirmiştir. Para vakıflarının sayıca arttığı ve bu tür tartışma eleştirilerin yaygınlaştığı ve beraberinde caiziyet tartışmalarının da yoğunlaştığı dönem Kanuni zamanına denk gelmektedir (www.vakar.org). Kanuni'nin ilk şeyhülislamlarından İbn-i Kemal ve daha sonraki şeyhülislamlardan Ebusuud Efendi para vakıflarının kurulabilmesine yönelik olumlu fetva vermişlerdir.

Para vakıflarının fikhi tarafı elbette ki önemlidir ve olmazsa olmazdır. Ancak çalışmamızın esas konusu para vakıflarının işlevleri ve günümüzdeki finans sorunlarına alternatif çözüm yolları araştırmaya yönelik olduğundan konunun bu boyutu üzerinde fazlaca durulmayacaktır.

Para vakıflarının kuruluşu diğer vakıf türleri gibidir (Kayahan ve Görkaş, 2009:216). Osmanlı da para vakıfları ya vakıf kurucusunun doğrudan hazırladığı kuruluş vakfiyesini kadıya tescil ettirir ya da ölümle birlikte vasiyet yoluyla geçerlilik kazanır (Özcan, 2003:51).

Kadıya tescil edilmek üzere sunulan vakfiyenin içeriği şöyle sıralanmaktadır (Kayahan ve Görkaş, 2009: 216):

- ✓ Giriş (Allah'a hamdu sena, vakıf kurmanın ecrü sevabı, konu ile ilgili ayet ve hadisler)
- ✓ Vakfedilen malların listesi
- ✓ Vakfın idare şekli
- ✓ Gelirlerin harcanma şekli
- ✓ Vakıf yöneticileri, çalışanları ve ücretleri
- ✓ Vakfın hukuka uygunluğuna dair hakim kararı
- ✓ Nihayet tarih ve belgenin üst tarafında hakim in mührü olmalıdır.

Bu şekilde kadıya sunulan kuruluş belgeleri kadının da olurlarını alarak tescil edilir ve faaliyete başlarlardı. Bu durum Osmanlı döneminde kurumsallaşmanın var olduğunu ve işlerin belli bir düzen içinde yürütüldüğünü göstermektedir (Çelik ve Şaşa, 2013:37).

3. PARA VAKIFLARININ FON KULLANDIRMA ŞEKİLLERİ

Para vakıfları İslami esaslara göre ihtiyaç sahiplerine fon kullandırır. Fon kullanıcılarının geri ödeme şekillerine göre bir takım sınıflandırmalar yapılmıştır. Çizakça (1993:70) bu sınıflandırmayı şu şekilde yapmıştır.

- ✓ Mudaraba
- ✓ Bidaa
- ✓ Murabaha

Mudaraba; sermaye ile iş arasındaki kar ortaklığıdır. Para vakıflarının en fazla kullanabileceği mudaraba finans metodunda Vakıf, teşebbüsün bütün masraflarını karşılar. Başka bir ifadeyle, yapılan yatırımdaki tüm sermayenin sahibi Para vakfidir. Fon kullanan müşteri ise, işe emek ve ustalığını koyar (Özsoy, 2012, s. 63). Bu uygulamada bir taraf proje için gerekli sermayeyi verirken (raab al-mal) diğer taraf (mudarib) işin yapılmasından sorumlu olur. Mudarabanın en önemli özelliği, sermaye sağlayan vakfın kesin bir kar talep edememesidir. Kar paylaşımı önceden belirlenen oranlarda yapılırken, mudaribin ihmali dışındaki zararlar tamamen sermayedara aittir (Altaş, 2008, s. 19). Bu işlemde mudarib'in zarara karşı herhangi bir sorumluluğu yoktur. Yani zararı sadece kendi emeği ile sınırlanmış olacaktır. Zarar durumunda Para vakfı sermayesini kaybetme durumunda kalacaktır. Bu durum para vakfının geleceği için büyük risk teşkil etmektedir. Bu durumdan dolayı para vakıfları tarafından pek tercih edilmemesinin nedeni bu olabilir. Ortaklık sonunda kar elde edilmiş ise anapara geri ödenmekte ve yapılan anlaşma şartlarına göre karın belli bir kısmı da vakfa gelir olarak geri ödenmektedir. Para vakıfları tarafından kullanılan bu yöntem günümüzde ki risk sermayesi ile benzerlik göstermektedir.

Bidaa, sermaye sağlayan para vakfının iş sonunda karın tamamını almasıdır. Bu sistemde para vakfı, fon sağlarken, mülkiyeti de elinde bulundurmaktadır. Girişimcinin bu işten maddi olarak bir çıkarı yoktur. Bu sistem para vakıflarında çok az kullanılmıştır. Çünkü maddi olarak herhangi bir çıkarı olmayan girişimcinin zarar riski yüksek olmakta bu da para vakfı için büyük bir risk teşkil etmektedir.

Murabaha; üzerinde anlaşmış bir kar veya kar oranı ile malların satılmasıdır (Yardımcıoğlu ve Yıldız, 2015:7). Vakfın elindeki sermayenin ya da nakdin daha önceden belirlenmiş olan belli orandaki bir getiriye sağlayacak biçimde işletilmesidir. Bu gelir faiz, riba, faide, ribh gibi isimlerle açıklanır. Para vakıfları aslında sermaye ortaklığı biçimleri olan mudaraba ve müşaraka gibi sistemleri uygulama tercih etmedikleri görülmektedir (Cantürk ve Görkaş, 2009:218). Daha çok kısa vadeli ve daha önceden belirlenmiş bir getiri sağlayan murabaha yöntemi seçilmiştir. Uygulamada böyle bir olduğundan, bu sermayenin işletilmesinde tefeciliğin önüne geçilebilmesi ve yüksek riba oranlarının önüne geçmek amacıyla bir takım sınırlamalar ve yasaklamalar getirilmiştir (Özcan, 2003:53).

Muşaraka yönteminde, para vakfından sermaye sağlayan girişimci emeğinin yanında belli bir oranda sermaye yede ortak olmaktadır. Mudaraba sisteminde girişimci sadece emeği ile ortak olmak idi. Bu sistemde girişimci hem emeği için hem de iş için getirdiği sermaye oranında kar almaktadır. Yani mudaraba sistemine göre daha fazla kar payı alabilmektedir. Zarar durumunda ise girişimci getirdiği sermayeyi kaybetmektedir. Bu durumda Para vakfı da sermayesi oranında zarara ortak olur. Bu sistemde para vakfının taşıdığı risk diğer sistemlere oranla daha düşüktür. Çünkü müteşebbis emeğinin yanında sermayesi ile de ortak olduğundan, sermayesini muhafaza etmeye çalışırken para vakfının sağladığı sermayeyi de muhafaza eder.

4. KARZ-I HASEN

Karz-ı hasen, “karz” ve “hasen” kelimelerinden oluşan bir terkiptir. Sözlükte ise bir şeyi “kesmek, koparmak ve karşılık vermek” anlamına gelen karz, terim olarak birine geri vermek üzere mal ve ürün vermek veya birine ödünç borç para ve döviz vermek demektir (<http://www.islamdahayat.com>). “Hasen” kelimesi ise tamlamada “karz” kelimesinin sıfatı olup “iyi ve güzel” anlamına gelir. Kur’an dilinde “karz-ı hasen”; ihtiyaç sahiplerine Allah rızası için güzelce ödünç verme ve sırf Allah rızasını gözeterek yoksullara karşılıksız yardım yapma anlamında kullanılmıştır.

Bir fıkıh terimi olarak “karzı- hasen”, “bir kimsenin diğer bir kimseye aynını, mislini veya bedelini iade etmek şartıyla verdiği şey demektir. Karz-ı hasen; altın ve para gibi, değişim vasıtası olabileceği gibi, buğday ve ekmek türü tüketilen bir ürün ve mal da olabilir. Karz-ı hasen, veren açısından uhrevî, alan açısından ise dünyevî yarar gözetilen ahlâkî ve hukukî bir kavramdır(<http://www.diyaret.gov.tr/>).

Karz- hasen sisteminde muhtaçlara faizsiz kredi, ödünç para ve ya mal mülk verilir daha sonra vadesi geldiğinde borç verilen tutar anapara üzerinden geri ödenir. Bu sistem sermaye sahibine herhangi bir ek getiri sağlamaz. Bu sistemde Para vakfı isterse rehin ve kefil isteyebilmektedir. Bunun sebebi borç herhangi bir karşılık beklenmeden verilen paranın geri dönüşünü sağlamak ve tekrar bu parayı başka hayır işlerinde kullanabilmektir.

Karz- hasen sisteminde borç verenin de borç alanın da zarar görmemesi gerekir. İslam düşünürleri, altın ve gümüş paranın ayar veya ağırlığının düşürülmesi hâlinde borçlunun borcunu, borçlanma zamanındaki paranın ağırlığı ve değeri üzerinden vermesi gerektiği savunmuşlardır (Şener, 2001: 520).

Karz- ı hasen, günümüzdeki acımasız, egoist, her türlü hileye başvuran ve insanı ve insani duyguları yok sayan kapitalist finans sistemlerinin tersine toplum değerlerini çıkarlarını ön plana çıkaran ve toplumu bütünleştiren bir toplumsal dayanışma sistemidir.

Osmanlı döneminde bu sistem daha çok yeni bir kurmak için değil de, mevcut işlerini devam ettiren finansal olarak dara düşen tüccar ve diğer esnafın kısa vadeli ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılan bir sistemdir.

Günümüzde bu sisteme yakın çalışan kuruluşlar ödeme dönemlerinde belirli oranlarda faiz ve ya kar payı talep etmektedirler. Bu durum finansal açıdan sıkıntıya düşen girişimci için ekstra bir maliyet getirmekte ve bunun sonucunda yok olma riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Halbuki karz- ı hasen sisteminin amacı girişimciyi yok etmek değil, girişimcinin elinden tutup yerden kaldırmak ve onu yaşatmaktır.

5. BEY BİL-VEFA

Osmanlı döneminde ödünç para kullandırılmada kullanılan bir diğer yöntem ise bey bil vefadır. Bey bil-vefa bu günkü mevzuatta, mülkiyeti muhafaza kaydıyla satış yani ipotek olarak adlandırılmaktadır. Bu sistem daha çok taksitle mal satışlarında, satış bedelinin teminat altına almak amacıyla uygulanmaktadır. Borç ödenince, malın mülkiyeti ilk sahibinin yani malı satanın üzerine tekrar geçer (Ekemen, 1964:339).

Bey bil-vefa sözleşmesinde, alıcı akit süresince mala malik olamaz. Satıcı, süre dolmadan her an borcunu ödeyip malı geri isteyebilir. Ancak bu şekilde ipotekli bir malı, ne satıcı ne de alıcı diğerinin izni olmadan başkasına satamaz (www.yeniumit.com).

Bey bil-vefa yöntemi günümüz finans sistemlerine en uygun olanıdır. Elinde gayri menkulü (arsa, arazi, bina vb.) olan ve iyi niyet sınırları içinde faaliyette bulunan girişimciler bu sistem ile desteklenmelidir. Ayrıca bu sistem faizsiz bir yöntem olduğundan girişimci finansal maliyetlerden korunmuş olacaktır. Bu durum ekonomik dar boğazların daha çabuk atlatılmasına ve refah düzeyinin yükselmesine imkân sağlayacaktır.

6. SONUÇ

Osmanlı döneminin en önemli kurumlarının başında şüphesiz vakıflar gelmektedir. Vakıflar kültürel, siyasal, ekonomik ve politik anlamda toplumun her alanında var olmuşlardır. Vakıflar ekonomik hayatı ele alırken olayın maddi tarafından çok manevi yönü üzerinde durmuştur. Ekonomik konuları maddi ve manevi boyutuyla ele alan bu sistem toplumsal dayanışmanın en önemli unsurudur. Modern toplumdaki ekonomik sistemlerde insan bir meta olarak görülmekte ve zayıf halka sürekli sistemin dışına itilmektedir. Güçlü olanın daima haklı olduğu modern sistemlerde toplum çıkarları ikinci planda kalmaktadır. Bu da zayıf toplumların dezenformasyona uğramasını daha hızlı bir şekilde asimile olmasına neden olmaktadır.

Osmanlı dönemi para vakıflarının sosyal bir dayanışma sistemi olarak ortaya çıkmıştır. Zamanla biriken sermayenin yönetilmesi ve dağıtılması için belli finansal araçlar kullanılmıştır. Bu finansal araçların başında mudaraba, murabaha, muşaraka, bidaa, bey bil-vefa ve karzı hasen sistemleri gelmektedir. Bu sistemlerin benzerleri günümüzde faizsiz bankacılık olarak adlandırılan katılım bankaları tarafından kullanılmaktadır.

Bey bil-vefa ve karz- ı hasen yöntemleri günümüzde yeterince bilinmemektedir. Hâlbuki girişimcileri faiz yükünden kurtaran sosyal bir dayanışma modeli olan bu sistemler günümüz ekonomik krizlerin yıkıcı etkisini en aza indirilmesinde kullanılması gereken değerlere dayalı finansal sistemdir. Bu sistem toplumsal değerlere dayalı olarak organize olmakta, insanı ve toplumu yaşatma üzerine yoğunlaşmaktadır.

Osmanlı döneminde kullanılan toplumu ön plana çıkaran bu sistemlerin günümüz ekonomik yapılarına uygun hale getirilerek işlevsellik kazandırılmalıdır. Aksi halde toplumlar vahşi kapitalizmin dayattığı sistemler içinde yok olup gitmeye mahkûmdurlar.

KAYNAKÇA

AKDEMİR, M.S. (2007), Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında XIX. Yüzyıl Burdur Vakıfları, Review of the Faculty Divinity, University of Suleyman Demirel, 2007/1, number:18, Isparta.

ALTAŞ, G. (2008), İslami Finans Sistemi, Sermaye Piyasasında Gündem.

ARMAĞAN, M. (2006), Osmanlı: Bir Vakıf Medeniyeti, Sivil Toplum Dergisi, Sayı 15.

CANTÜRK, K., GÖRKAŞ, İ. (2009) Osmanlı Dönemi Bölgesel Kalkınmanın Finansman Aracı Olarak Para Vakıflarının Kullanımı, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı:44.

ÇİZAKÇA, M. (1993), Risk Sermayesi Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayını, Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi, İlmî Neşriyat, İstanbul.

Çelik, M., Şaşa, K. (2013). “Adıyaman İşletmelerinde Kurumsal Yönetim”. [Bildiri]. Mahmut Paksoy (Ed.). 12. Ulusal İşletmecilik Kongresi, 2-4 Mayıs 2013, (ss.36-41), Ankara: Sage Yayıncılık.

DEVELİOĞLU, F. (1993) Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitapevi, Ankara

DÖNDÜREN, H. (2008), Osmanlı Tarihinde Bazı Faizsiz Kredi Uygulamaları ve Modern Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Tecrübesi, Uludağ üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı:1, Bursa.

EKEMEN, N.Z. (1964) Mülkiyeti Muhafaza Mukavelesi, İstanbul Barosu Mecmuası, ss:399

KURT, İ. (1996), Para Vakıfları, İslami İlimler Araştırma Vakfı, Ensar Neşriyat, Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 23, İstanbul.

ÖZCAN, T. (2003), Osmanlı Para Vakıfları “Kanuni Dönemi Üsküdar Örneği”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, Sayı: 199, Ankara.

ÖZSOY, İ. (2012), Türkiye’ de Katılım Bankacılığı, TKBB Yayını, İstanbul

ŞENER, H. İ. (2001), Karz, Diyanet İslam Ansiklopedisi 24. Cilt, ss:520.

TABAKOĞLU, A. (2002), Yenileşme Dönemi Osmanlı Ekonomisi, Genel Türk Tarihi, (Ed) Hasan Celal GÜZEL, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

YARDIMCIOĞLU, M., YILDIZ, A. (2015), İslami Finans Sistemi ve İslami Sisteminde Kullanılan Finansal Araçlar: Dünyadaki Uygulamaları, (Editör: Yücel AYRIÇAY&Mahmut YARDIMCIOĞLU) Muhasebe ve Finansa Güncel Konular, GNG Ofset, Kahramanmaraş.

<http://www.vakar.org/yazilar/30/osmanli-devletinde-para-vakiflari-ve-fonksiyonlari/>Erişim: 03.10.2014

<http://www.islamdahayat.com/news.php?readmore=271> Erişim 03.10.2014

<http://www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/canli-tutulmasi-gereken-sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-karz-i-hasen/6606> Erişim 03.10.2014

<http://islamekonomisi.org/mikro-kredi-yerine-karz-i-hasen/>Erişim: 30.09.2014